

PIOTR M. MAJEWSKI

„NIEMCY SUDECCY”
1848 - 1948

HISTORIA PEWNEGO NACJONALIZMU

Spis treści

Wstęp	7
Część pierwsza. Spoiwo monarchii Habsburgów	19
<i>Deutsche, Tschechen, Böhmen, Österreicher</i>	19
Wiosna narodów	37
Od centralizmu absolutystycznego do liberalnego	50
Nieudane ugody.....	70
Przemiany gospodarcze, demograficzne, społeczne i polityczne.....	86
Erupcja konfliktu narodowościowego.....	115
Wielka wojna.....	141
Część druga. W roli mniejszości narodowej	161
Pomiędzy Republiką Czechosłowacką a Niemiecką Austrią	161
Sprawa Niemców czeskich na konferencji pokojowej w Paryżu	176
Konstytucja i prawo językowe w ČSR.....	186
Wybory w 1920 roku. Niemiecka scena polityczna w ČSR.....	201
„Burze narodowościowe” i początki negatywizmu.....	213
<i>Nationaler Besitzstand in Böhmen</i>	227
Przewrót narodowy i „kłucie szpilką”.....	240
Długa droga ku odprężeniu	257
„Małżeństwo z rozsądku”.....	270
<i>Volkstumskampf i Volksgemeinschaft</i>	285
W cieniu wielkiego kryzysu	300
Narodziny ruchu Henleina	322
Ku konfrontacji	346
„Lieber Hitler, mach uns frei...”	369
Część trzecia. Tragiczny koniec koegzystencji	399
<i>Mustergau Sudetenland</i> oraz Protektorat Czech i Moraw.....	399
Odsun: wypędzenie i wysiedlenie	428

Podsumowanie	457
Summary	463
Zusammenfassung	464
Shrnutí	465
Wykaz skrótów	467
Konkordancja czeskich i niemieckich nazw miejscowych	471
Bibliografia	491
Spis ilustracji	516
Spis map	519
Indeks osobowy	520
Indeks rzeczowy	539
Indeks geograficzny	548

Spis ilustracji

W książce wykorzystano ilustracje z następujących źródeł: Národní archiv, Praga (9, 10, 14, 16, 17, 18, 22, 26, 37, 38, 40), Archiv Ústavu T.G. Masaryka, Praga (13, 25, 27, 34, 35, 36, 39, 41), H. Hoffman, *Hitler befreit Sudetenland*, Berlin 1938 (28, 29, 30, 31, 32, 33), K.H. Frank, *Sudetendeutschum in Kamof und Not: Ein Bildbericht*, Kassel-Wilhelmshöhe, 1936 (12, 15, 20, 21, 24) oraz ze zbiorów autora (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 19, 23).

1. Cesarz Józef II. Jego reformy zapoczątkowały przekształcenie Austrii w państwo centralistyczne, a także przyczyniły się do odrodzenia narodowego Czechów, s. 22.
2. Feldmarszałek Johann Josef Radetzky – z pochodzenia Czech, z wyboru Austriak – sztandarowy przykład ponadetnicznego patriotyzmu austriackiego, s. 33.
3. Księżę Felix zu Schwarzenberg, pierwszy minister Austrii w latach 1848–1852, jeden z głównych architektów neoabsolutyzmu, s. 52.
4. Franciszek Józef I: W czasie jego długoletnich rządów monarchia habsburska nie umiała znaleźć rozsądnego rozwiązania czesko-niemieckiego konfliktu, s. 76.
5. Germania podaje dłoń niemieckim dzieciom. Pocztówka Niemieckiego Związku Szkolnego, s. 101.
6. Josef Wenzel Titta, przewodniczący Niemieckiej Rady Ludowej dla Czech, s. 135.
7. Ostatni monarcha Austro-Węgier, Karol I (pośrodku), wizytujący żołnierzy podczas I wojny światowej, s. 151.
8. Rudolf Lodgman von Auen, przewodniczący Niemieckiej Partii Narodowej, s. 204.
9. Robert Jung (pośrodku), jeden z przywódców i główny ideolog niemieckich narodowych socjalistów w Czechosłowacji, s. 206.
10. Karl Kreibich, wysoki rangą niemiecki funkcjonariusz Komunistycznej Partii Czechosłowacji, s. 210.
11. Budynek Teatru Stanowego w Pradze, zarekwirowany Niemcom przez Czechów w 1920 r., s. 219.
12. Urzędnicy: Plakat propagandowy przedstawiający skalę redukcji zatrudnienia Niemców na posadach państwowych w ČSR w latach 1921–1930, s. 251.
13. Niemieccy ministrowie w rządzie „pańskiej koalicji”: Robert Mayr-Harting (po lewej) oraz Franz Spina, s. 278.
14. Heinz Rutha (drugi od prawej), główny strateg i faktyczny przywódca *Kameradschaftsbundu*. Pierwszy od prawej Konrad Henlein jako młody działacz Niemieckiego Związku Gimnastycznego, s. 298.

15. Biedaszyby: Ludność niemiecka wydobywająca w biedaszybach węgiel podczas wielkiego kryzysu gospodarczego w pierwszej połowie lat trzydziestych, s. 304.
16. Ludwig Czech, przewodniczący Niemieckiej Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej, minister w rządach ČSR w latach 1929–1938, s. 314.
17. Hans Krebs, jeden z liderów Niemieckiej Narodowosocjalistycznej Partii Robotniczej w Czechosłowacji, s. 323.
18. Silny człowiek: Propaganda Sudeckoniemieckiego Frontu Ojczyźnianego, a później Partii Niemców Sudeckich kreowała wizerunek Henleina jako człowieka silnego i zdecydowanego, s. 334.
19. Carolinum, najstarsza, gotycka budowla Uniwersytetu Karola w Pradze, przedmiot sporu pomiędzy czeską a niemiecką uczelnią, który w 1934 r. przerodził się w otwarty konflikt, s. 338.
20. Wybory: Ciężarówka wykorzystywana przez Partię Niemców Sudeckich w czasie objazdowej kampanii wyborczej w 1935 r., s. 345.
21. Przysięga: Nowo wybrani posłowie i senatorowie Partii Niemców Sudeckich składają przysięgę wierności Henleinowi przed objęciem mandatów parlamentarnych (Cheb, 2 czerwca 1935 r.), s. 347.
22. Wenzel Jaksch, najwybitniejszy przedstawiciel tzw. młodoaktywizmu na niemieckiej scenie politycznej w ČSR, s. 352.
23. Walter Brand, jeden z czołowych działaczy *Kameradschaftsbundu*, s. 359.
24. Bojówkarze: Ważnym elementem strategii ruchu Henleina było zastraszanie przeciwników politycznych. Na zdjęciu tzw. porządkowi Partii Niemców Sudeckich zabezpieczający jedną ze zorganizowanych przez nią imprez, s. 363.
25. Lord Runciman, brytyjski wysłannik do Czechosłowacji w sierpniu–wrześniu 1938 r. Jego stronnictwo i brak orientacji w sprawach czesko-niemieckich ułatwiły rozgrywkę Henleinowi, s. 385.
26. Ernst Kundt, główny negocjator Partii Niemców Sudeckich w rozmowach z władzami Czechosłowacji w 1938 r., s. 390.
27. Hans Neuwirth, zaliczany do umiarkowanego skrzydła Partii Niemców Sudeckich, s. 392.
28. Hitler przed siedzibą Partii Niemców Sudeckich w hotelu Victoria w Chebie, o którą 14 września 1938 r. siły czechosłowackie stoczyły zaciętą walkę z niemieckimi bojówkarzami, s. 394.
29. Hitler z członkami sudeckiego *freikorpsu* utworzonego we wrześniu 1938 r. z Niemców czeskich, s. 396.
30. Hitler podpisuje układ monachijski (noc z 29 na 30 września 1938 r.), s. 400.
31. Słup graniczny: „Niemcy sudeccy” obalają czechosłowacki słup graniczny po zawarciu układu monachijskiego, s. 401.
32. Entuzjazm: Po przyłączeniu do Rzeszy Niemców czechosłowackich ogarnęła zbiorowa euforia. Ludność pozdrawiająca Hitlera w październiku 1938 r., s. 402.
33. Hitler w domu zdrojowym w Mariańskich Łaźniach wkrótce po zaborze Sudetów przez Rzeszę, na drugim planie Heinrich Himmler, s. 405.
34. Konrad Henlein w mundurze gauleitera Sudetów, s. 408.
35. Konrad Henlein i jeden z jego najbliższych współpracowników, prezydent Rejencji Chebskiej Willi Sebekovsky (pośrodku), s. 412.
36. Ceremonia przekazania Rzeszy czeskich klejnotów koronnych. Pierwszy z prawej Karl Hermann Frank, w centrum prezydent Protektoratu Emil Hácha oraz zastępca reichsprotektora Czech i Moraw Reinhard Heydrich, s. 421.
37. „Ekscesy”: Wkrótce po wyzwoleniu przez Czechosłowację przetoczyła się fala antyniemieckich „ekscesów”. Na zdjęciu napiętnowani swastykami Niemcy prasy zmuszeni do rozbioru barykad, s. 435.

38. *Odsun*: Bezpośrednio po zakończeniu wojny rozpoczęły się tzw. dzikie wypędzenia. Na zdjęciu Niemcy opuszczający Pragę (maj 1945 r.), s. 439.
39. Prezydent Beneš podpisuje dekret pozbawiający obywatelstwa czechosłowackiego Niemców, Węgrów i kolaborantów (Praga, 2 sierpnia 1945 r.), s. 447.
40. Po wojnie jako pierwszy spośród prominentnych nazistów został osądzony i stracony wiceburmistrz Pragi Josef Pfitzner. Na zdjęciu Pfitzner w więzieniu na Pankrác, s. 450.
41. Proces Karla Hermanna Franka miał wymiar symbolicznego rozrachunku z okupantem i Niemcami czeskimi. Na zdjęciu były niemiecki minister stanu dla Czech i Moraw jako czechosłowacki więzień, s. 451.

Spis map

1. Bezrobocie na ziemiach czeskich, maj-lipiec 1935 r., s. 310.
2. Granica czechosłowacko-niemiecka ustalona na mocy układu monachijskiego, s. 398.
3. Ziemie czeskie pod okupacją niemiecką 1939–1945, s. 407.
4. Podział administracyjny ziem czeskich, wrzesień 1938 r., s. 488.